

Σάμουελ Μπέκετ: Εκατό χρόνια από τη γέννησή του. Δεκαεπτά χρόνια από το θάνατό του

Της ΜΑΡΙΑΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΟΥ-ΠΟΘΟΥ*

Ενας προφήτης του αιώνα μας

Εκατό χρόνια σήμερα από τη γέννηση και δεκαεπτά αφοτό η μεγάλη διάνοια του Σάμουελ Μπέκετ αποχαιρέτησε την εφημερότητα του κόσμου μας, αυτή την υπερβάρβατη άβυσσο, όπως την είπε, για να πορευτεί στη σιωπή της μεγάλης νύχτας, παίρνοντας μαζί του την αγωνία των υπαρξιακών των ερωτημάτων. «Αναρωτιέμαι αν αυτό το μυαλό δεν έχει κιόλας περιπλανηθεί μέσα στην ατέλειωτη νύχτα της αβύσσου», είχε πει. Και ήταν, πιστεύω, αυτός ο κεντρικός άξονας της αγωνίας του: Η προϋπαρξιακή περιπλάνηση του πνεύματος. Μια διάνοια που έλαμψε σαν υπερφυσική στο κοσμικό τοπίο, χαράσσοντας μια τροχιά ανεξίτηλη, σαν εκείνη του άστρου πριν οβήσει. Και κανείς δεν ξέρει τι κρύβει ο χρόνος για το έργο του, αν θα μείνει για πάντα πρωτόπορο και προφητικό, αποκαλυπτικό των βυθών που κουβαλάει η ψυχή στην εφήμερη διαδρομή της.

Γιατί το έργο του Σάμουελ Μπέκετ έχει πολλαπλές οπτικές προσέγγισης –και όχι μόνο. Είναι ένα έργο δομημένο πάνω στα σύμβολα, με τα οποία λειτουργεί η ψυχή. Στα ονειρικά σύμβολα με τα οποία διαγράφει ή ερμηνεύει τον κόσμο της. Κι όσο θα υπάρχουν άγνωστες περιοχές της ψυχής, το έργο του Μπέκετ θα είναι πεδίο θεατρικής, αλλά και ψυχαναλυτικής έρευνας. Ηδη έχει αρχίσει η στροφή της μελέτης του έργου του προς την ψυχαναλυτική του διάσταση. Στο βιβλίο του ο Didier Anzieu «Beckett et le Psychanalyste» επιχειρεί την ψυχαναλυτική προσέγγιση των έργων του Μπέκετ και τη θέτει παράλληλη με την ψυχανάλυση του Φρόνιτ. «Μια αυτο-ανάλυση μέσω των κειμένων, όπως εκείνη του Φρόνιτ για τα όνειρα, γράφει. Μόνο που η αυτο-ανάλυση

του Φρόνιτ εξερευνούσε τα πεδία της νεύρωσης. Ενώ του Μπέκετ φέρνει στο φως τις αγωνίες που ταλαιπωρούν τα βάρβαρα, τα θεμέλια, της ανθρώπινης προσωπικότητας».

Δεν δεχόταν κανένα θεό

Πόσο δίκαια χαρακτηρίστηκε ως ο προφήτης του αιώνα που έκλεισε. Ως ο προφήτης του αιώνα που ξημέρωσε. Τα σύμβολα της ψυχής είναι οι προφητείες που εξαγγέλλει. Αγγέλλει η ψυχή. Όμως πρέπει να είναι κανείς προικισμένος μ' εκείνη τη διορατικότητα και την μεταφυσική αίσθηση, μ' εκείνη την ιδιαίτερη εσωτερική όραση, για να μπορέσει ν' αποκρυπτογραφήσει, να αποσυμβολίσει τα αγγέλματά της. Ο Μπέκετ έφτασε στα ακρότατα βάρβαρα της δικής του ψυχής. Ως τις προϋπαρξιακές διαδρομές της. Υπήρξα μεταφράστρια και μελετήτρια του Σάμουελ Μπέκετ. Τον γνώρισα προσωπικά. Μίλησα μαζί του, γνώρισα τον ασκητικό χώρο του. Το σεμνό ασκητικό πρόσωπό του. «Ο πόνος υπάρχει στον κόσμο, είπε, και ο άνθρωπος είναι ανίκανος να αποτρέψει αυτό το τεράστιο κύμα του πόνου». Δεν δεχόταν καμιά έννοια της μεταφυσικής. Αρνητής των πάντων, δεν δεχόταν κανένα θεό. Σήμερα οι νέοι μελετητές του μιλούν για τη μεταφυσική του έργου του και για την μπεκετική θρησκεία.

Το δοκίμιο, που είχα γράψει για το έργο του, «Σάμουελ Μπέκετ - Η εμπειρία της υπαρξιακής οδύνης», τόλμησα να το στηρίξω στην προϋπαρξιακή διάσταση των θεατρικών προσώπων του. Η φράση του: «Πολλές φορές αναρωτιέμαι, ωστόσο, αν αυτό το μυαλό δεν έχει κιόλας περιπλανηθεί μέσα στην ατέλειωτη νύχτα της αβύσσου», κι άλλες σαν αυτή, με βασάνισαν πολύ πριν αποτολμήσω να γράψω πως ο Μπέκετ ανασύρει τις μνήμες από θολά και σκοτεινά στρώματα

δεν γίνεται συνειδητά αντιληπτή από τον θεατή, δεν παύει να τον αιχμαλωτίζει σαν πνοή του μυστηρίου.

Ολόκληρο το έργο του Σάμουελ Μπέκετ το διαπερνά αυτή η αδιόρατη πνοή του μυστηρίου για να το κάνει απέραντα ανθρώπινο και σαγηνευτικό. Για να το δώσει τη δύναμη να εξουσιάζει το ανθρώπινο μυαλό μέσα από τους δρόμους του παραλόγου της υπάρξεως, να γίνει σύμφυτο της απελπισίας που κρύβει στα βάρβαρα της η ψυχή για την εγκόσμια μοίρα της. Γι' αυτό και θα παραμείνει πρωτοπόρο, συμπλέοντας πάντα με τις νέες ανακαλύψεις και αποκαλύψεις των ψυχικών πεδίων.

Στο πρόγραμμα μιας παράστασης «Το τέλος του παιχνιδιού», σε σκηνοθεσία του Ροζέ Μπλεν, στο θέατρο «Ατελιέ» του Παρισιού, έγραφε: «Λύσσα να υπάρχουν μέσα στο ανύπαρκτο», «Rage d' exister dans l' inexistant».

Κι ωστόσο, αυτή η οδύνη της άρνησης, η αίσθηση του χάους, μεταβάλλεται σε απέραντη σαγήνη, μεταβάλλεται σε θεατρική ποίηση και μαγεία, γιατί το έργο του Μπέκετ, όπως το είπα, είναι μια τελετουργία όπου κυριαρχεί το μυστήριο της υπάρξεως.

* Η Μαρία Λαμπαδαρίδου - Πόθου είναι συγγραφέας. Το μυθιστόρημά της «Το Ξύλινο Τείχος» μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «Κέδρος»

ΥΠΟΨΗΦΙΟ ΓΙΑ ΟΣΚΑΡ®
ΚΑΛΥΤΕΡΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ
ΣΕΝΑΡΙΟΥ

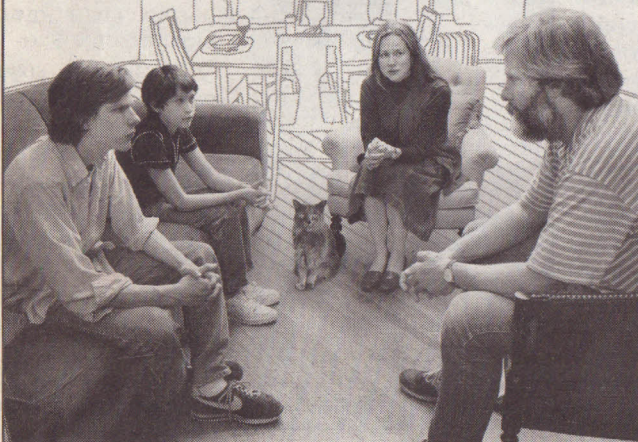
3 ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ
ΧΡΥΣΗ ΣΦΑΙΡΑ®

- ΚΑΛΥΤΕΡΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ (ΚΟΜΜΟΔΙΑ)
- Α' ΑΝΔΡΙΚΟΥ ΡΟΛΟΥ
- Α' ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΡΟΛΟΥ

Τρίτες, Τετάρτες, Σάββατα... τα παιδιά δικά μου.

ΛΟΡΑ ΛΙΝΕΙ
ΤΖΕΦ ΝΤΑΝΙΕΛΣ

Μια ταινία του ΝΟΑ ΜΠΑΟΥΜΓΑΧ

ΔΕΣΜΟΙ The SQUID and the WHALE ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ

ΒΡΑΒΕΙΟ ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑΣ
ΒΡΑΒΕΙΟ ΣΕΝΑΡΙΟΥ
ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΣΑΝΤΙΑΓΟ 2005

ODEON www.odeon.gr

ODEON ΟΠΕΡΑ • ODEON ΚΙΝΗΦΙΛΟΙ ΜΑΡΟΥΣΙ
ODEON ΑΒΑΝΑ • ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ NESCAFÉ

Αγοράστε το εισιτήριό σας στο www.i-ticket.gr

της προϋπαρξής. Πως ο άνθρωπος πάνω στη γη ζει εναγώνια την εγκόσμια μοίρα του, γιατί κρατά, στα βάθη του υποσυνείδητου, τη σκοτεινή γνώση μιας πλατωνικής ανάμνησης.

Σήμερα μιλώ για το προφητικό στοιχείο που υπάρχει στο έργο του. Είναι σαν να φαντάζεσαι τις λεωφόρους του κόσμου, με τη ζωή να ρέει αινιγματική ανάμεσα στις εξαγγελίες της νέας τεχνολογίας και στις τελετουργίες των νέων καιρών που ξημέρωσαν και καταμεσής αυτής της τεράστιας θεατρικής σκηνής, καταμεσής αυτής της τεράστιας τελετουργίας, να βλέπεις κρεμασμένη τη θεατρική πινακίδα του έργου του Μπέκετ «Fin de Party». Τέλος του Παιχνιδιού.

Το παιχνίδι τέλειωσε

Αυτή η θεατρική πινακίδα, έτσι κρεμασμένη σε φόντο μαύρο και γράμματα δυσανάγνωστα σαν αυτά που έγραφε ο ίδιος, καταμεσής στο σκηνικό του κόσμου, μοιάζει με μακάβρια μετα-τελετουργική μετάβαση στο αύριο - ύστερα από το τέλος. Μοιάζει να λέει πως το παιχνίδι τέλειωσε για τον άνθρωπο του εικοστού αιώνα. Τέλειωσε ο μύθος του. Η απομυθοποίηση της ζωής και του κόσμου είναι μια μεταμπεκετική πραγματικότητα, με προφητικό σύμβολο την πινακίδα εκείνη: Fin de Party. Οπως προφητικό ήταν και ολόκληρο το έργο του. Γιατί μέσα στην ερημία της ύπαρξης, που την έδωσε με τα δικά του θεατρικά σύμβολα, υπάρχει το ερημωμένο αύριο - ερημωμένο με την έννοια του ανθρώπινου στοιχείου που χειμάζεται από την ισοπεδωτική λαιλάπα των νέων πραγμάτων ζωής.

Είναι γνωστή η παγκόσμια κριτική για το έργο του. Βαθιά υπαρξιακό, απογυμνωμένο από κάθε ψευδαισθηση, ένα έργο που έδωσε τη μοναξιά του ανθρώπου και την ανυπέρβατη άβυσσο της ζωής του. Εκείνο που με ενδιαφέρει να πω είναι πως το μπεκετικό έργο εκφράστηκε με τα σύμβολα της ψυχής. Ένα έργο με σαφείς αναφορές στην προγεννητική μήνη που κουβαλά το ανθρώπινο πλάσμα πάνω στη γη.

Είναι αυτή, η προγεννητική μήνη, που έστω και αν

Το παιχνίδι τέλειωσε